

Udržitelnost hmotného kulturního dědictví z perspektivy ekonomických a sociálních dopadů

Sustainability of the cultural heritage from the perspective of economic and social impacts

Andrea Štolfová

Provozně ekonomická fakulta ČZU v Praze, Kamýcká 129, 165 21 Praha-Suchdol
E-mail: stolfova@pef.czu.cz

Abstract

Support of culture and sustainability of tangible cultural heritage are strongly debated issues due to their economical, cultural and identity-shaping outreach. Culture belongs to public sector, therefore, is financed from state resources. The question often asked is: Does it make sense to promote culture? The factual argument about the purpose of promoting culture and its effects is complex, but it is not impossible. The first part of the paper presents the results of the economical and social impacts of the conducted research in the field of culture.

If we narrow down the view of the tangible cultural heritage protected by the Czech state, we get to 44,000 objects in the Czech Republic that have the status of cultural monuments. With this amount, the state's financial support is either dispersed to small amounts or it is higher, however, one-off. Therefore, another important criteria for supporting monuments is their sustainability, which is closely related to the functional use of monuments. A significant number of them has lost its original role and it is important to choose a new one in order to preserve the monument for the next generations. The variables that influence the selection of the new purpose of the monuments are discussed in the second part of the article.

Keywords

Culture, culture heritage, sustainability, economical impact, social impact.

Úvod

Inovace je jedním z pěti hlavních cílů vytyčených ve strategii Evropy 2020. Stala se tak významnou prioritou na úrovni Evropské unie (dále také EU) a následně pronikla jako jeden z klíčů ekonomické konkurenceschopnosti a udržitelnosti do národních, regionálních i lokálních úrovní. Inovativní nápady nejsou pro lidskou mysl samozřejmé, nicméně je možné je podpořit kreativním myšlením pomocí produktů kreativního průmyslu (reklamou, designem, filmem, výtvarným uměním či televizí). Ovšem i kreativní průmysly vychází z tradiční kultury a jejího hodnotového systému. Kreativní myšlení je také z části stimulováno kulturním kapitálem člověka, který je získáván věděním během socializačního procesu jednotlivce, jenž

Udržitelnost hmotného kulturního dědictví z perspektivy ekonomických a sociálních dopadů je ovlivňován také tradiční kulturou.¹ Do popředí se dostává téma zachování a udržitelnosti tradiční kultury v podobě kulturního dědictví²

Kulturní dědictví je chápáno jako veřejný statek a z tohoto důvodu získává finanční podporu zejména z veřejných rozpočtů, které ovšem nejsou nevyčerpatelným zdrojem a jejich priorita není přednostně a jediné věnována této sféře. Z tohoto důvodu bylo nutné získat měřitelné důkazy o smysluplnosti podpory kultury pro státní aparát i pro soukromé investory či mecenáše. Zde narážíme na problematiku převodu kulturní hodnoty do objektivně měřitelných metrik. Pochybnosti nalézáme již při měření ekonomických dopadů, které dokazují návratnost investic. Převod sociálních dopadů, které by vyjádřily např. míru posílení kulturního kapitálu člověka a jeho kreativity, je ještě náročnější. Přesto se někteří autoři ve svých studiích, uvedenými níže v textu, měřením a výpočtem ekonomických a sociálních dopadů úspěšně zabývali. Kvantifikované důkazy o veskrze pozitivních dopadech kultury jsou postupně známé a v argumentaci s donátory kulturního sektoru využívány. Jednorázová finanční pomoc však nepodporuje udržitelnost. Kulturní dědictví je udržitelné, pokud najde takové funkční využití, které nepotlačí historickou kulturní hodnotu. Vhodné využití hmotného kulturního dědictví, které ztratilo svou původní funkci, je závislé na mnoha okolnostech (např. na fyzickém stavu památky, vztahu místních obyvatel k památce, historické události v lokalitě). Tato přehledová studie představuje různé přístupy k otázce udržitelnosti kulturního dědictví, přičemž se zaměřuje především na adaptační model, který napomáhá řízení výše zmíněných faktorů. Podrobněji je tento model popsán ve druhé části textu společně s úspěšnými příklady památek, které našly nové funkční využití.

Způsob měření ekonomické návratnosti

Smysl měření ekonomických dopadů v kultuře slouží především pro správnou argumentaci během rozhodování o výdajích z veřejných rozpočtů ať již v České republice, či zahraničí (např. ve Velké Británii). Pomocí studií a kontinuálním sledování ekonomických

¹ Kulturní kapitál je charakterizován jako vědění, získané socializačním procesem. Na rozdíl od lidského kapitálu, jenž je spojován se znalostmi získanými ze vzdělávacích institucí, které jedinec následně uplatňuje a zpeněžuje na trhu práce. BOURDIEU, Pierre: The Forms of Capital. In: RICHARSON, John (ed.): *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York, Greenwood Press 1986, s. 241–258.

² Pojem kulturní dědictví nemá jednotnou univerzální definici. Robert Hewison tvrdí, že kulturní dědictví je vše, co bylo minulými generacemi chráněno a předáno a zároveň i to, co i významná část současné populace chce předat generacím budoucím. Peter Howard jej vnímá jako to, co lidé chtějí chránit. Václav Soukup jej podrobněji definuje jako soubor kulturních prvků, tj. artefaktů, sociokulturních regulativů (zejména hodnot, norem a kulturních vzorců) a idejí, jež jsou jako trvalé kolektivní vlastnictví a všeobecně sdílený výsledek materiální a duchovní činnosti členů určitého společenství lidí předávány následujícím generacím jako specifický typ dědictví. Spojujícími prvky výše uvedených definic je přenášení kulturních hodnot, které jsou pro danou společnost významné v čase. Srov. Artlexikon – kulturní dědictví. [online] [2019-04-29]. http://www.artslexikon.cz/index.php?title=D%C4%9Bdictv%C3%AD_kulturn%C3%AD.

ukazatelů v kultuře lze změnit obecně panující názor, že památky přináší pouze vysoké náklady na provoz a údržbu bez viditelných dopadů.

Kulturní sektor potřebuje takovou metodu měření, která by dokázala sjednotit a propojit aktivity veřejných, soukromých i neziskových kulturních organizací. Každá z používaných metod měření kulturního dopadu má své výhody a nevýhody, např. v požadavku na vstupní data a jejich sběr. Všechny metody naráží na stejný problém, a to vyjádření kulturní hodnoty.³ Pro potřeby výpočtů je proto kulturní hodnota převáděna na dva typy trhů, a to reálný a hypotetický.

V podmínkách reálného trhu jsou zjišťovány přímé a nepřímé ekonomické dopady v reálných tržních podmínkách pomocí metod: cost-benefit analysis, multikriteriální analýza, input-output analýza. Každá z uvedených metod má svá početní specifika a využití. Metoda Cost-benefit analysis propočítává nákladovou a výnosovou stránku konkrétních projektů, které jsou financovány zejména z veřejných rozpočtů. Výpočty jsou prováděny před pořádáním kulturních projektů. Pořadatelé tak získávají konkrétní představu o návratnosti investovaných prostředků.⁴ Multikriteriální analýza hodnotí různé varianty, které jsou určené předem danými kritérii. U jednotlivých kritérií jsou následně stanoveny váhy důležitosti. Tato metoda je vhodná pro výběr nejlepší možnosti z předem vytvořených variant výzkumníkem, jelikož pomocí své struktury dělá data mezi sebou souměřitelná.⁵ Input-output analýza je využívána pro výpočet ekonomických dopadů po realizaci daného projektu, či kulturní aktivity. Jelikož vychází z dat statistického úřadu pro danou zemi, může podat přesná čísla o propojení jednotlivých odvětví národní ekonomiky, tzn. mimo sektor kultury, včetně jejich multiplikačních efektů. Metoda není vhodná pro výpočet ekonomických dopadů lokálních akcí, jelikož multiplifikátory, které metoda pro výpočty používá, jsou platné na celorepublikové úrovni. Výpočty pro nižší než celorepublikovou úroveň jsou tudíž zkreslené.⁶

V těch případech, pro které není vhodný převod kulturní hodnoty do reálných tržních podmínek, jsou využívány hypotetické trhy. Pro hypotetické trhy jsou charakteristické dva hlavní proudy metod, a to konkrétně metoda projevených preferencí (Revealed-preference method) a metoda vyjádřených preferencí (Stated-preference method), které se liší specifickými analýzami a geografickým užitím. Zatímco v Evropě (Velká Británie, Itálie,

³ OECD: *Culture and Local Development*, OECD 2005, s. 322.

⁴ NEKOLNÝ, Bohumil a kol.: *Paradigmata moderní kulturní politiky*. Praha, Institut umění – Divadelní ústav 2014, s. 89.

⁵ O'BRIEN, Dave: *Kulturní politika: Management, hodnoty a modernita v kreativních průmyslech*. Praha, Institut umění – Divadelní ústav 2015, s. 43.

⁶ NEKOLNÝ, Bohumil a kol.: *Paradigmata moderní kulturní politiky*, s. 90.

Španělsko) je populární metoda vyjádřených preferencí, pro USA je typická metoda projevených preferencí.

Mezi analýzy metody projevených preferencí je zařazována analýza cestovních nákladů (Travel Cost Analysis). Ta zkoumá ochotu jednotlivce zaplatit za cestu a strávený čas za kulturním dědictvím, což je odraz hodnoty zboží a služeb kulturního dědictví. Spornou částí této analýzy je zahrnutí stráveného času na cestu. Další z možných analýz je Hedonic Price Method, která se používá k ohodnocení nemovitostí, jež jsou v blízkosti pozitivních dopadů typu čistého životního prostředí a kulturního dědictví. Vyšší cena nemovitosti reflektuje přidanou hodnotu těchto externalit.⁷

Metoda vyjádřených preferencí užívá pro výpočty analýzu podmíněného hodnocení (Contingent valuation method) a analýzu volby (Contingent choice). Obě zmíněné analýzy jsou založeny na ochotě zaplatit za produkty na základě individuálních uživatelských preferencí, jež jsou následně monetarizovány. Výhodou metody je jednoduché zjištění preferencí uživatelů a odhad výše částky, které jsou ochotni utratit za konkrétní kulturní atraktivitu. Nevýhodou jsou ony hypotetické scénáře – např. uživatelé během výzkumu danou částku platit nemusí, ovšem v reálné nehypotetické situaci by výše částky mohla odlišná (nižší). Metoda se využívá např. při stanovování ceny za vstup do muzeí. Výstava Krištofa Kintery v pražské Galerii Rudolfinum se v roce 2017 zařadila se svými 120 tisíci návštěvníky mezi nejvíce navštěvované výstavy posledních čtyř let. Přitom Kinterova výstava se konala pouze pět let po jeho velké výstavě v Městské knihovně v Praze, kterou tehdy navštívilo téměř 21 tisíc návštěvníků. Citelný rozdíl v návštěvnosti byl zapříčiněn vstupným, které bylo v případě Rudolfinum zdarma, jelikož náklady na vstupné pokryl Nadační fond Avast. Znatelný byl prodej katalogu, který byl v případě návštěvy bezplatného vstupu na výstavu dotisknut. Debata o bezplatném vstupu do muzeí je aktuální v České republice. Ve Velké Británii je již běžnou praxí vstup do muzeí se stálou expozicí zdarma (kompenzace nákladů je dotována z veřejných zdrojů), placené jsou dočasné výstavy.⁸

Pro kulturní sektor se ukazuje výhodná kombinace metod, které vyčíslují ceny a dopady na reálných i hypotetických trzích. Zahraniční studie evropské kulturní trasy ukázala, že univerzální metodika neexistuje. Na každý projekt, který se na zkoumané trase realizoval, bylo vhodné využít jinou metodu. Souhrn jednotlivých metod měl pro celkový dopad kulturní trasy vyšší vypovídající hodnotu než užití jednotné univerzální metody.⁹

⁷ OECD: *Culture and Local Development*, OECD 2005, s. 98–101.

⁸ Výstavu Krištofa Kintery v Rudolfinu vidělo přes 120 tisíc lidí. In: *Hospodářské noviny* [online] [2019-04-21]. <https://art.ihned.cz/umeni/c1-65972900-kristof-kintera-galerie-rudolfinum-nervous-trees>.

⁹ KHOVANOVA-RUBICONDO, Kseniya: Impact of European Cultural Routes on SMEs' innovation and competitiveness. In: *Progress in Cultural Heritage Preservation – EUROMED*, č. 1 (2012), s. 83–88.

Ekonomické dopady

Ekonomické dopady byly propočítány Evropskou komisí v roce 2006, která reagovala na potřebu nalezení těch odvětví, které by byly impulzem evropské ekonomiky.¹⁰ Pomocí výzkumu byl kulturní sektor rozdělen na jednotlivá odvětví a činnosti, u kterých byly určeny konkrétní měřitelné indikátory dopadu jak ekonomického a sociálního, tak přímého a nepřímého. Základní rozdělení kulturního sektoru je členění na kulturní a tvůrčí (kreativní) odvětví (viz tabulka 1). Pod kulturní část je zařazena oblast tradičního umění, tedy výtvarné a scénické umění, kulturní dědictví, a oblast kulturních průmyslů, pod který spadá film, televize, rozhlas, hudba, knihy, videohry. Tvůrčí (kreativní) odvětví je tvořen z oblastí kreativních průmyslů (design, architektura, reklama) a příbuzných průmyslových odvětví (výrobci PC a mobilních telefonů).¹¹

Rozdělení kulturního sektoru dle Evropské komise		
kulturní odvětví	tradiční umění	výtvarné umění
		scénické umění
		kulturní dědictví
	kulturní průmysly	film a video
		televize a rozhlas
		videohry
		hudba
	knihy a tisk	
tvůrčí (kreativní)	tvůrčí průmysl a aktivity	design
		architektura
		reklama
	příbuzná průmyslová odvětví	výrobci PC, MP3 přehrávačů, odvětví mobilních telefonů apod.

Tabulka 1 Rozdělení kulturního sektoru dle Evropské komise¹²

Výsledná zpráva vyhodnotila oblast kultury za odvětví, do kterého se vyplatí investovat. Výsledky pro rok 2003 ukázaly obrat vyšší než 654 mld. eur¹³, přidanou hodnotu k HDP činilo

¹⁰ Evropská komise nebyla první, kdo se nechal informovat o tvrdých datech generování financí v kultuře. V 80. letech 20. století potřeba kvantifikace kulturních dopadů postihla Velkou Británii, jelikož veřejná správa poskytla kultuře štědré investice a požadovala měřitelné důkazy o jejich návratnosti. Jak ukázaly studie z této doby od Myerscough (ekonomické dopady *The Economic Importance of the Arts in Britain*, 1988), finanční podpora ze strany státu se vyplatila a mnohokrát se do rozpočtu navrátila.

¹¹ KEA: *The Economy of Culture in Europe*. Brussels, EUROPEAN AFFAIRS 2006, s. 355.

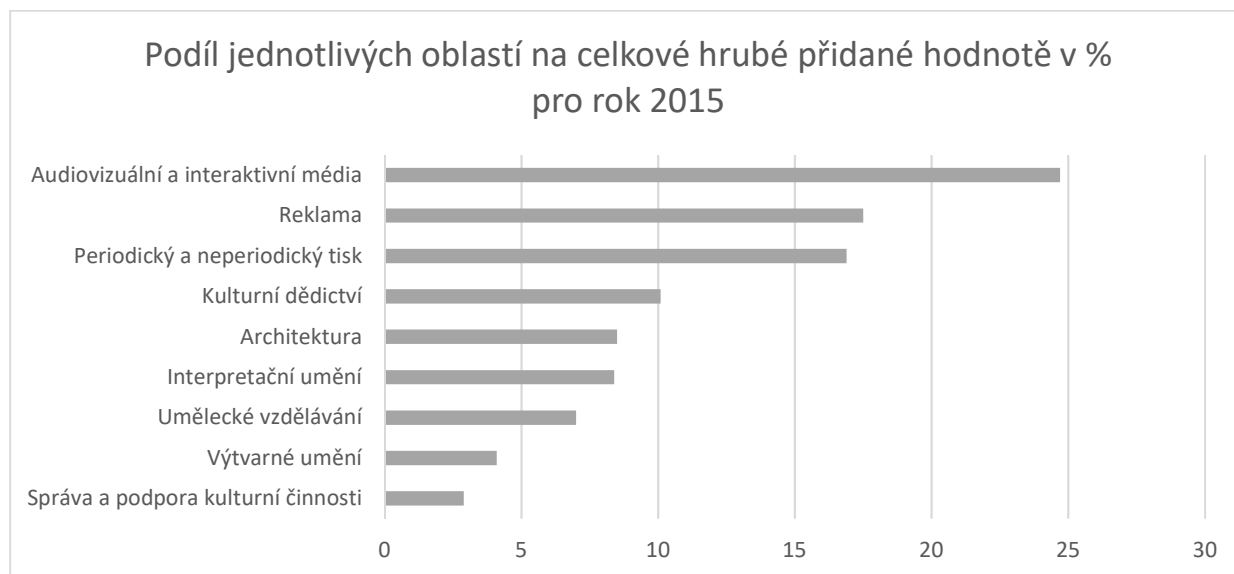
¹² Zdroj: KEA: *The Economy of Culture in Europe*. Brussels, EUROPEAN AFFAIRS 2006, s. 355, vlastní zpracování.

¹³ Pro porovnání obrat automobilové výroby automobilů se pohyboval v roce 2001 kolem 271 miliard eur.

Udržitelnost hmotného kulturního dědictví z perspektivy ekonomických a sociálních dopadů 2,6 %¹⁴, růst v odvětví byl během let 1999–2003 převyšoval celkový růst hospodářství o 12,3 %. Údaje v oblasti zaměstnanosti představovaly pro rok 2004 až 3,1 % celkem zaměstnaných osob v EU 25 se zvyšující se tendencí, ačkoliv byl trend v daném období opačný.¹⁵

V návaznosti na výše uvedené rozdělení sektoru kultury zpracoval EUROSTAT (konkrétně European Statistical System network on culture) jednotné vymezení kultury pro státy Evropské unie. V roce 2008 byl v České republice založen Satelitní účet kultury, jehož struktura vychází z metodiky mezinárodních organizací EUROSTAT, UNESCO a OECD. Členění rozšiřuje základní evropské rozdělení do podoblastí – kulturní dědictví, interpretační (scénické) umění, výtvarné (vizuální) umění a řemesla, periodický a neperiodický tisk, audiovizuální a interaktivní média, architekturu, reklamu, umělecké vzdělávání a správu kultury vč. její podpory.¹⁶

Na základě sběru a vyhodnocování dat počínaje rokem 2009 se prokazuje, že vložené finanční zdroje do kultury jsou návratné. Rozdíl příjmů nad výdaji činil v roce 2015 téměř 17 mld. korun. Pokud vyhodnotíme v relativním vyjádření, přidaná hodnota kultury činila na HDP 1,44 %, což je rovno 65 mld. korun. Podíl jednotlivých kulturních podoblastí na HDP je zobrazen v následujícím grafu:

Podíl jednotlivých oblastí na celkové hrubé přidané hodnotě v % pro rok 2015¹⁷

¹⁴ Pro porovnání v téže roce s odvětvím spojeným s potravinami a nápoji se byla výše HDP EU 1,9 %.

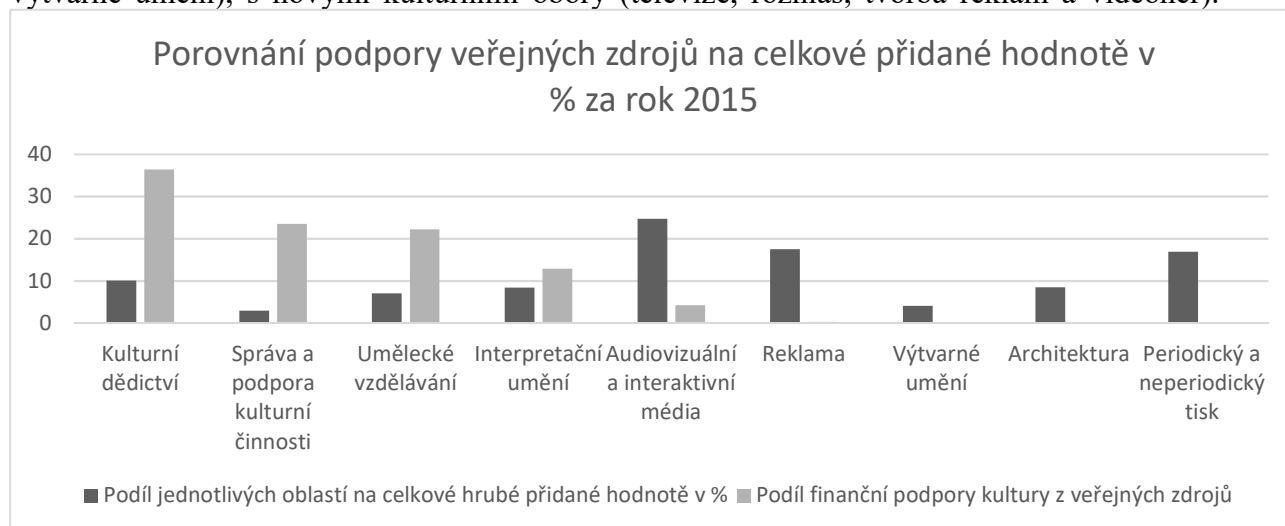
¹⁵ KEA: *The Economy of Culture in Europe*. Brussels, EUROPEAN AFFAIRS 2006, s. 355.

¹⁶ *Výsledky účtu kultury ČR za rok 2015*. Praha, Národní informační a poradenské středisko pro kulturu 2017, s. 49.

¹⁷ Zdroj: *Výsledky účtu kultury ČR za rok 2015*. Praha, Národní informační a poradenské středisko pro kulturu 2017, s. 49, vlastní zpracování.

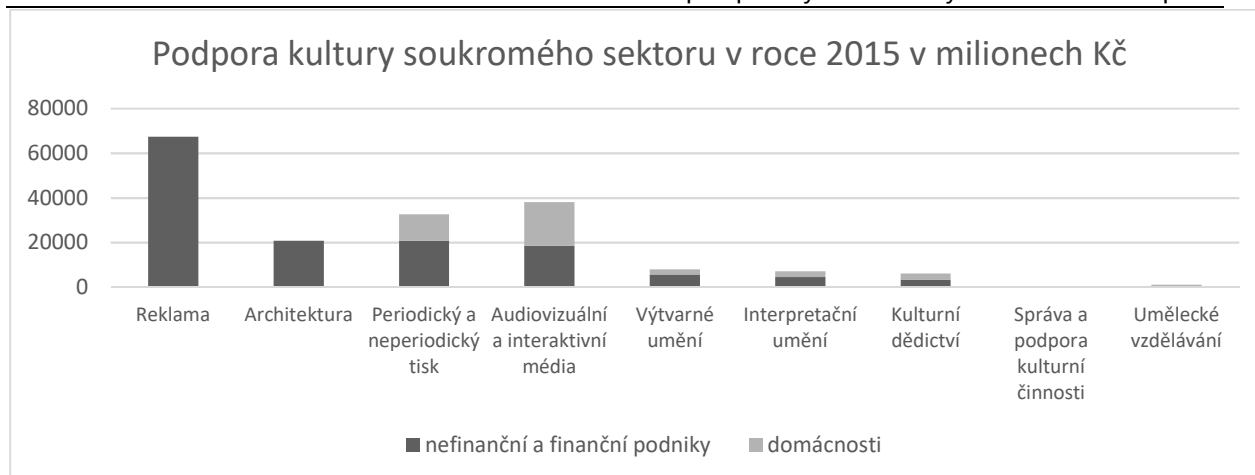
Téměř čtvrtinový podíl z kulturního sektoru zastupuje v HDP audiovizuální a interaktivní reklama, tisk a kulturní dědictví (obě zaujmají 10% podíl). Nejmenšího podílu ve výši 4 % dosahuje výtvarné umění.

V interpretacích investic do kultury a jejich návratnosti je složité porovnávat tradiční kulturní odvětví, jež je zastoupeno kulturním dědictvím a živou kulturou (divadlo, festivaly, výtvarné umění), s novými kulturními obory (televize, rozhlas, tvorba reklam a videoher).

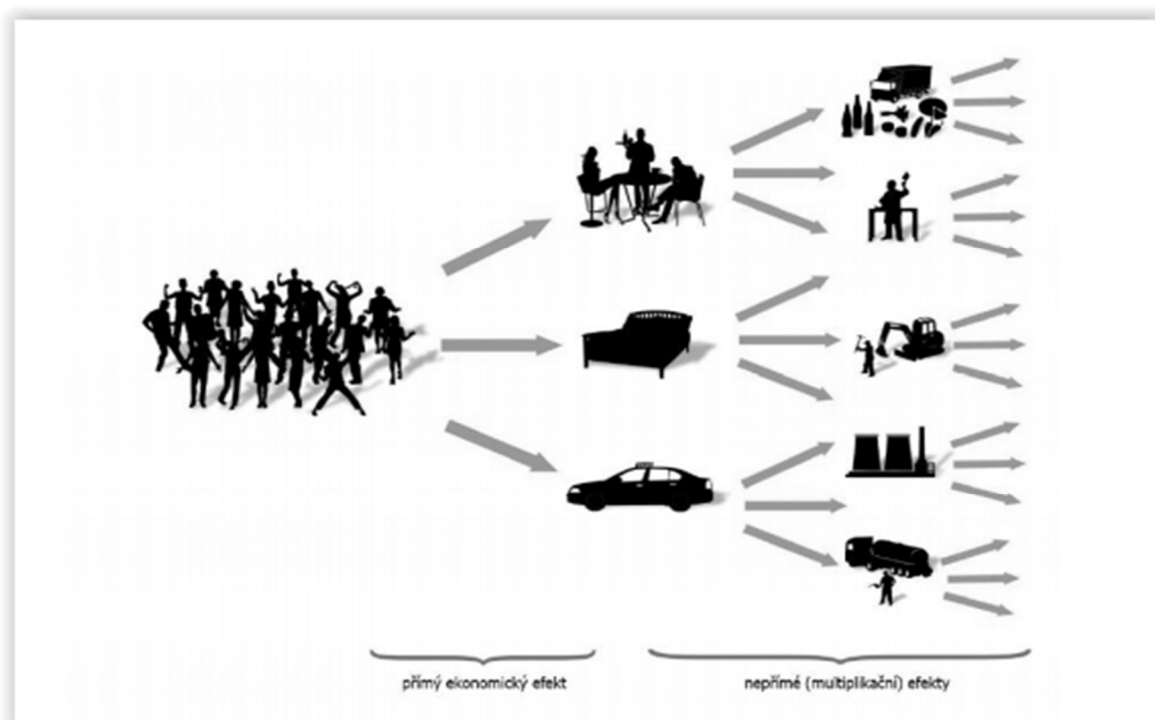
Tradiční odvětví, jak ukazují výše uvedené výsledky Satelitního účtu, nejsou finančně soběstačné a jsou významně podporovány z veřejných zdrojů. V roce 2015 proudilo z veřejných zdrojů do kultury 34 mld. korun. Jak je zřetelné z grafu 2, do kulturního dědictví bylo alokováno 36 % celkových finančních zdrojů. Odvětví tradiční kultury spadá pod veřejné statky, a tedy primárním záměrem není ekonomický zisk, nýbrž podpora sociokulturních aspektů života obyvatel. Sociální dopady kultury jsou podrobně rozepsány v následujících podkapitolách. Naopak nové kulturní odvětví spadá do čistě tržního konkurenčního prostředí orientovaného na zisk. Finanční zdroje pochází od podniků a domácností.

¹⁸ Zdroj: *Výsledky účtu kultury ČR za rok 2015*. Praha, Národní informační a poradenské středisko pro kulturu 2017, s. 49, vlastní zpracování.

Podpora kultury soukromého sektoru v roce 2015 v milionech Kč¹⁹

Metodám výpočtu ekonomických dopadů se aktivně zabývá Tereza Raabová, která pro zájemce výpočtu ekonomických dopadů kulturních akcí vytvořila volně dostupnou Certifikovanou metodiku pro výpočet ekonomických dopadů kulturních organizací a jejich pořádaných akcí. Metoda je založena na input-output analýze a propočítává přímé a nepřímé ekonomické efekty. Rozdělení přímých a nepřímých ekonomických efektů níže ilustruje obrázek 1. Přímé efekty vyjadřují přímé výdaje kulturní organizace, či návštěvníků konkrétní akce, nepřímé efekty navazují na způsobenou produkci v roli subdodavatelů (viz obrázek 1).

Přímé a nepřímé ekonomické efekty²⁰

¹⁹ Zdroj: *Výsledky účtu kultury ČR za rok 2015*. Praha, Národní informační a poradenské středisko pro kulturu 2017, s. 49, vlastní zpracování.

²⁰ Zdroj: RAABOVÁ, Tereza: *Metodika výpočtu ekonomických dopadů kulturní organizace*, s. 14, vlastní zpracování.

Pro užití metodiky je důležitý sběr dat jednak v terénu během konání akce, jednak analýza interních materiálů a účetnictví pořádající organizace. Pro terénní sběr dat jsou vhodné dotazníky, které zjišťují:²¹

- celkový počet návštěvníků
- jejich geografický původ (zahraničí, kraj, město, obec)
- výši jejich výdajů v rámci kulturní akce, cestovné, ubytování apod.
- výši výdajů, která souvisí přímo se sledovanou kulturní akcí

Uživatelsky nejjednodušší formou výpočtu je možnost zadání sebraných dat (či odhady před konáním akce) do online aplikace, která přímé a nepřímé dopady automaticky spočítá (viz [Http://kulkal.cz/](http://kulkal.cz/)). Výsledky poskytují hodnoty celkové produkce, hrubou přidanou hodnotu, tvorbu pracovních míst a příjmů zaměstnanců, zisky firem a podnikatelů a daňové výnosy celé České republiky a také přínos organizace pro českou ekonomiku.²²

Metodika byla aplikována pro potřeby výpočtu ekonomických dopadů Pražského Quadriennale 2011. Pražské Quadriennale (dále také PQ) je pořádáno již od roku 1967 v Praze s pravidelností každé čtyři roky. Na akci se schází odborníci a příznivci scénografie, divadla, architektury a designu. Pokud využijeme výše uvedené struktury týkající se charakteristiky návštěvníků, dojdeme k celkové návštěvnosti 50 tisíc osob (jsou zahrnuti platící i neplatící návštěvníci). Na základě dotazníkového šetření, kterého se účastnilo na 1 300 respondentů, bylo 67 % zahraničních návštěvníků, 27 % Pražanů, zbylí návštěvníci byli mimopražští. Pro příjmy města jsou atraktivní zejména zahraniční návštěvníci, jelikož využívají širšího spektra služeb (ubytování, restaurační zařízení aj.). Důležitá je pro výpočty a následnou argumentaci užitečnosti festivalu otázka: *Jak důležité bylo PQ při rozhodování navštívit Prahu/ČR?* Na škále 0–10 respondenti vybírali sílu motivace návštěvy Prahy důsledkem konání Pražského Quadriennale. Největší procento respondentů tvořili zahraniční turisté (71 %), pro něž bylo konání PQ rozhodující (na škále označili 10). Výsledná zpráva ekonomických dopadů ukazuje, že 50 tisíc návštěvníků utratilo v souvislosti s návštěvou festivalu přes 164 mil. Kč. Celkový obrat činil 393,1 mil. Kč a veřejné rozpočty byly obohaceny na daních a pojištění o 61,1 mil. Kč. V oblasti zaměstnanosti bylo vytvořeno 160,7 pracovních míst na dobu jednoho roku a vyplaceno 35,7 mil. Kč na mzdách. Pro názorné vyhodnocení festivalu vygenerovala 1 Kč rozpočtu festivalu téměř 6 Kč na obratu české ekonomiky a 2 Kč HDP. Dotace magistrátu hlavního města Prahy a Ministerstva kultury se vrátily v plné výši.²³

²¹ RAABOVÁ, Tereza: *Metodika výpočtu ekonomických dopadů kulturní organizace*, s. 21; Týž: *Jak spočítat ekonomické dopady a získat více peněz pro váš projekt*. Praha, Institut umění 2014, s. 19.

²² RAABOVÁ, Tereza: *Metodika výpočtu ekonomických dopadů kulturní organizace*, s. 5.

²³ RAABOVÁ, Tereza: *Analýza ekonomického dopadu Pražského Quadriennale 2011*. Brno, Economic impact

Sociální dopady

Ekonomické vyčíslení dopadů se potýká s problémy vyjádření kulturní hodnoty v tržních a netržních podmínkách. Rozpory kvantifikování sociálních dopadů kultury jsou rozsáhlejší. Pro ilustraci náročnosti propočtů využijeme výše uvedený příklad ekonomických dopadů Pražského Quadriennale. Ekonomicky vygenerovala každá investovaná 1 Kč na obratu české ekonomiky 6 Kč. Nabízí se otázka, jak hodnotit utváření identity místa vně a uvnitř dané komunity, jak ocenit zachování společenských hodnot a tradic i pro ty osoby, které se kulturní akce přímo nezúčastnily. Vysoká návštěvnost zahraničních turistů má sociokulturní dopady na lokální návštěvníky, kteří si uvědomují prestiž pořádané akce v „jejich“ městě či zemi a posilují tím regionální identitu. Přidanou hodnotou pro každého návštěvníka je jeho osobní růst v tematické oblasti akce, který může být následně zhodnocen v ekonomice²⁴.

I přes náročnost kvantifikace sociálních dopadů vznikají metody a na ně návazné studie, které sociální dopady propočítaly. Průlomová studie z roku 1993, *The Social Impact of the Arts*, prokázala pozitivní sociální dopady v kultuře. Studie byla vydána organizací Comedia, na níž navázal François Matarasso se studií *Use or Ornament? The Social Impact of Participation in Arts Programmes* z roku 1997. Zde vytvořil metodický rámec pro kvantitativní ohodnocení sociálních dopadů, konkrétně řešil otázku, jaký může mít dopad participace v umění na sociální život.²⁵ V metodickém rámci bylo sloučeno 50 sociálních dopadů do šesti tematických oblastí: osobní rozvoj, sociální koheze, posílení postavení a sebeurčení v rámci komunity, lokální identita, představitost, zdraví a spokojenost. Tyto tematické oblasti byly následně zkoumány pomocí dotazníku, rozhovorů a pozorování. Výsledky studie ukázaly v téměř ve všech oblastech pozitivní sociální dopady, jednalo se o posílení kulturního kapitálu u účastníků v projektu, podporu lokální identity a upevnění sociální soudržnosti.²⁶

Matarassův metodický rámec prošel kritikou od Paoly Merli²⁷, která uvádí, že použitý dotazník obsahoval návodné otázky, které vedly respondenty k pozitivní odpovědi. Kritizuje se také objektivnost měření, jelikož Matarasso vyhodnotil dopady hned po ukončení projektu a neřešil jejich podstatný dlouhodobý dopad na zkoumanou skupinu. Kromě metodické kritiky Matarassových výsledků se vzedmula vlna dalších diskusí týkající se převodu sociálních

2011, s. 41.

²⁴ Vzdělávání a kvalifikace pracovní síly je navázáno na produktivitu práce a schopnost její inovativnosti, jejíž dopad vede k celkově vyšší úrovni společnosti.

²⁵ REEVES, Michelle: *Measuring the economic and social impact of the arts: A review*. London, Arts Council of England 2002, s. 15.

²⁶ MATARASSO, François: *Use or Ornament?: The social impact of participation in the arts*. Bournes Green, Comedia 1997, s. 99.

²⁷ MERLI, Paola: Evaluating the social impact of participation in arts activities: A critical review of François Matarasso's *Use or Ornament?* In: *International Journal of Cultural Policy*. Taylor & Francis, č. 8 (2002), s. 107–118.

dopadů do kvantifikovatelné podoby. Například si lze položit otázku: *Měli bychom měřit sociální změny? Co je kvalita v umění? Jak se měří kvalita? Měli bychom ji vůbec měřit?*²⁸ Dále se lze tázat, zdali můžeme ohodnotit či přidělit číslo paměti, identitě či komunitám.²⁹ Stávající rámce pro posouzení hodnoty komunitního umění v praxi jsou i proto chápány jako nedostatečné; nedaří se jim pojmout koncepty kulturní demokracie, sociálního kapitálu nebo učení k lidskému rozvoji.³⁰ Kvantifikovaná data nám sice podají informace o sektoru, ale už nám nepomohou porozumět hodnotě, který tento sektor přináší.³¹ Eleonora Belfiore spolu s Oliverem Bennettem také upozorňují na zneužívání kultury ve prospěch vládnoucích elit.³²

V České republice je prozatím měření sociálních dopadů využíváno jen zřídka. Za modelový projekt lze označit komunitní akci *Zažít město jinak*, která se během pár let pomocí svých pozitivních výsledků rozrostla z těch částí Prahy, ve kterých byly fungující sousedské vztahy, až do jejích částí, ve kterých byly sousedské vztahy spíše na pasivní bázi. V roce 2018 se *Zažít město jinak* konalo celkem ve 25 dalších městech (např. v Brně, Pardubicích, Českých Budějovicích).³³

Mezi metody hodnotící sociální dopady kultury je zařazován tzv. sociální audit, který měří sociální dopady ke vztahu k zainteresovaným skupinám (stakeholders). Příkladem použití této metody je výzkum vztahu stakeholderů k bělehradskému divadlu (Matarasso, F; Pilling, A, *Belgrade Theatre social audit 1998–99, 1999*).³⁴ Na podobném principu vztahů stakeholderů k organizaci funguje analýza Social Return on Investment (dále také SROI), která byla vyvinuta v 90. letech 20. století v USA společností Roberts Enterprise Development Fund. Po testování v řadě organizací byla metodika přeložena do řady jazyků. Metodika je využívána ve Velké Británii, Německu, Švédsku, Španělsku, USA, Kanadě či Austrálii.³⁵ Metoda je odvozena od Return on Investment (dále také ROI), která posuzuje návratnost investice. Vzhledem k poptávce po možnostech výpočtu sociálních dopadů, byla metoda modifikována pro výpočet hodnoty dopadu projektu či aktivity na zainteresované strany. Metoda vychází z výše uvedené cost-benefit analysis. Pro ohodnocení sociálních dopadů využívá tzv. prostředníky, jejichž pomocí monetizuje společenské hodnoty. Zásadní je spolupráce s vybranými stakeholdery, kteří poskytují data do dopadové mapy sloužící pro výpočet konečného výsledku. Ten tvoří

²⁸ REEVES, Michelle: *Measuring the economic and social impact of the arts: A review*, s. 36.

²⁹ OECD: *Culture and Local Development*, OECD 2005, s. 322.

³⁰ REEVES, Michelle: *Measuring the economic and social impact of the arts: A review*, s. 38.

³¹ O'BRIEN, Dave: *Kulturní politika: Management, hodnoty a modernita v kreativních průmyslech*, s. 12.

³² BELFIORE, Eleonora – BENNETT, Oliver: *Rethinking The Social Impacts Of The Arts*. In: *Journal International Journal of Cultural Policy*, č. 13 (2007), s. 135–151.

³³ *Zažít město jinak*. [online] [2019-04-04]. <https://zazitmestojinak.cz/>.

³⁴ OECD: *Culture and Local Development*, OECD 2005, s. 47.

³⁵ KRÁTKÝ, Jiří: *Průvodce analýzou společenské návratnosti investice*. Praha, The SROI Network 2012, s. 9.

Udržitelnost hmotného kulturního dědictví z perspektivy ekonomických a sociálních dopadů ukazatel, který vyjadřuje poměr mezi přínosy a náklady (např. 3:1 znamená, že 1 investovaná Kč, vytvořila hodnotu 3 Kč). Tyto poměry vypočítává pro každou námi sledovanou zainteresovanou stranu.³⁶

Kritiku na SROI představila University of Liege. Metodě vyčítá nesprávné použití cost-benefit analysis, která počítá s hodnotami změny ve vztahu ke stakeholderům, nikoliv k jednotlivcům.³⁷ Další pochybnosti vyvstávají již ze samotného základu hodnocení. Metoda je založena hlavně na subjektivním úsudku, který má být objektivizován pomocí diskuse s vybranými (z našeho pohledu zásadními) stakeholdery. Přestože byla tato metoda vytvořena převážně pro neziskové organizace, které pracují na dlouhodobém dopadu, metoda se nepoužívá v delším časovém horizontu.³⁸

Změna funkčního využití hmotného kulturního dědictví

V České republice je nahlíženo na hmotné kulturní dědictví z úhlu památkové ochrany, nikoliv z vývojové perspektivy. Památky jsou vnímány jako statický prvek odtržený od lokality (kromě památkových rezervací a zón). Zahraniční tendence jsou od tohoto statického pohledu na hmotné kulturní dědictví na ústupu a vyvíjí se směrem vnímání památky jako faktoru místního rozvoje, tzn. v širším komplexním pohledu. Příkladem může být Nizozemsko, které do svých strategií včetně právního ukotvení posouvá vnímání památek od ochrany jednotlivých budov ke komplexnímu pohledu s přímým propojením na územní plánování. Tento posun změnil nizozemské předpisy od ochrany památek, až po systém financování a otevřel nové možnosti uzavírání partnerství.³⁹

I v České republice se situace v posledních letech pomalu mění. Do popředí se dostává endogenní přístup; místní iniciativy i jednotlivci jsou zapojováni do komunitního a územního plánování a jsou vyzýváni k reakci na tvorbu veřejného prostoru, který souvisí s ožíváním památek. Mezi takové iniciativy patří např. Institut pro plánování a rozvoj hl. m. Prahy. K podnícení veřejnosti a jejímu zapojení (nejčastěji k záchranám hmotného kulturního dědictví) se řadí aktivity i neziskových organizací (např. Ještěd 73)⁴⁰. Podporována je také iniciativa jednotlivců, např. pomocí projektu Kulturní jádra⁴¹ jsou nabízeny finance k zahájení projektů na oživení měst, nejčastěji pomocí hmotného kulturního dědictví.

³⁶ KRÁTKÝ, Jiří: *Průvodce analýzou společenské návratnosti investice*, s. 15–25.

³⁷ MERTENS, Simon – XHAUFLAIR, Valter – MARÉE, Marian: *Questioning the social return on investment (SROI)*. Brussels, SOCENT Publ. Interuniv 2015.

³⁸ NEKOLNÝ, Bohumil a kol.: *Paradigmata moderní kulturní politiky*, s. 108.

³⁹ JANSSEN, Joks: Modernising Dutch Heritage Conservation: Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie. In: *Journal of Economic*, č. 105 (2014), s. 622–629.

⁴⁰ Ještěd 73 je nezisková organizace, která působí od roku 2012. Její vizí je vrátit objektu Ještěd lesk a zároveň zachovat jeho původní tvář.

⁴¹ Kulturní jádra vznikla v roce 2015 jako společný projekt spolku Piána na ulici a projektu BU2R fungujícím pod

O principu zapojení památek „do života“ hovoří studie Salvadora del Saz-Salazara a Julila Montagut-Marquese. Autoři tvrdí, že hmotné kulturní dědictví je třeba vnímat nejen jako součást okolního prostředí po stránce historické a geografické, k zapojení do místního prostředí je důležité také racionální využití staveb, zejména těch, které ztratily svou původní funkci a nenalezly prozatím novou. Tím jsou vystaveny vyššímu riziku chátrání, demolici a dochází ke ztrátě kulturních hodnot.⁴² Možným řešením je změna jejich funkce přizpůsobená současným potřebám, avšak s ohledem na zachování kulturních hodnot objektu dalším generacím. Opětovné využívání historických budov se stalo důležitou součástí strategií udržitelnosti.⁴³ UNESCO úmluva podporuje v rámci udržitelnosti nové využití památkově chráněných objektů, které zachovává jak kulturní hodnoty objektu, tak uspokojuje současné potřeby, aniž by byl ohrožen přenos kulturních hodnot budoucím generacím.⁴⁴ Udržitelnost památek je vnímána jako využití objektu racionálnější způsobem, který prodlouží životnost objektu. Přidanou hodnotou je aktivizace místní kultury, obyvatel a podpory ekonomické úrovně.⁴⁵ Udržitelnost kulturního dědictví je dále úzce propojována s udržitelností lokality, ve které se památky nachází. Lokalita může těžit ekonomický přínos u památkově chráněných objektů z cestovního ruchu, atraktivity místa pro investory a tvorby nových pracovních míst. V lokalitě se odráží kulturní hodnoty objektu, které využívají sociální přínosy – pocit sounáležitosti obyvatel s lokalitou, s místní identitou a jedinečností místa.⁴⁶

Česká republika prozatím plně nevyužívá potenciál nemovitého kulturního dědictví (Seznam kulturních památek čítá přibližně 44 tisíc zápisů)⁴⁷, který je zastoupen zejména na lokální úrovni. Na základě dokumentu Státní kulturní politika na léta 2015–2020⁴⁸ byly do strategických plánů krajských i obecních úrovní zařazeny body, které plánují využití

Budvarem na podporu městských jader. Přidaná hodnota a jedinečnost tohoto projektu je podpora jednotlivců či spolků, jež jsou znalí charakteru místa a chtějí v něm něco změnit, zároveň však neví, jakým způsobem. V rámci grantu proto probíhají pro úspěšné žadatele odborné konzultace, aby byla realizace podporených projektů úspěšná. Piána na ulici – kulturní jádra. [online] [2019-04-01]. [Http://www.piananaulici.cz/kulturni-jadra](http://www.piananaulici.cz/kulturni-jadra).

⁴² DEL SAZ-SALAZAR, Salvador – MONTAGUD-MARQUES, Juan: Valuing cultural heritage. In: *Journal of Cultural Heritage*, č. 6 (2005), s. 69–77.

⁴³ BULLEN, Peter – LOVE, Peter: Adaptive reuse of heritage buildings. In: *Structural Survey*, č. 29 (2011), s. 411–421; MINE, Tanac, Zeren: Adaptive re-use of monuments “restoring religious buildings with different uses”. In: *Journal of Cultural Heritage*, č. 14 (2013), s. 14–19.

⁴⁴ WCED: *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*, Oxford, Oxford University Press 1987, s. 300.

⁴⁵ YILDIRIM, Mücahit – TURAN, Gizem: Sustainable development in historic areas: Adaptive re-use challenges in traditional houses in Sanliurfa, Turkey. In: *Habitat International*, č. 36 (2012), s. 493–503.

⁴⁶ GUZMÁN, Paloma – RODERS, Pereira Ana – COLENBRANDER, Bernard: Measuring links between cultural heritage management and sustainable urban development: An overview of global monitoring tools. In: *Cities*, č. 60 (2017), s. 192–201.

⁴⁷ 12 památek ochrany UNESCO, 296 národních kulturních památek, přes 100 památkových rezervací a téměř 500 památkových zón. Národní památkový ústav – Památkový katalog. [online] [2019-04-01]. [Http://pamatkovykatalog.cz/](http://pamatkovykatalog.cz/)

⁴⁸ Ministerstvo kultury ČR – Státní kulturní politika na léta 2015-2020 (s výhledem do roku 2025). [online] [2019-04-21]. [Https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html](https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html).

Udržitelnost hmotného kulturního dědictví z perspektivy ekonomických a sociálních dopadů
potenciálu místních pamětihodností, nejčastěji propojením památek s turistickým ruchem. Pro zapojení památek do turistického ruchu je třeba sledovat potřebné faktory, které vedou k úspěchu. Mezi takové faktory se řadí – dostupnost lokality, druh vlastnictví, nabídka doplňkových služeb, významnost památky pro potenciální uživatele, územní rozsah lokality a stupeň integrace.⁴⁹ Využití potenciálu nesouvisí pouze se zapojením do cestovního ruchu, navíc ne každá památka je k tomu vhodná. Využití potenciálu hmotného kulturního dědictví souvisí s racionálním využitím památky, které se týká i případné změny funkce objektu.

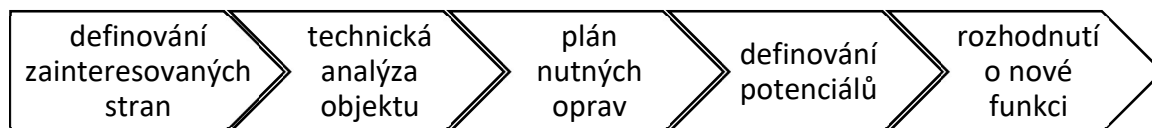
Proměnné ovlivňující funkční změnu

Pro efektivní změnu funkce památky je možné použít adaptivní model opětovného užití objektů, který bere v potaz proměnné hodnoty architektonického, kulturního, historického a sociálního rázu. Je vhodné jej vnímat jako proces, který pomáhá sestavit komplexní pohled pro rozhodnutí o konkrétní nové funkci. Je důležité, aby všechny zainteresované strany měly při rozhodování jasnou představu o budoucnosti objektu a nově zvolená funkce plnila podmínky udržitelnosti, potřeby současnosti, a zároveň se nevytrácela kulturní hodnota objektu.

Model lze aplikovat na jakýkoli druh historické budovy, která je opuštěná, nevhodně využívaná, či žádá funkci doplňkovou a sestává se z pěti kroků, které vyjadřuje tabulka 1. První krok vymezuje všechny zainteresované strany – investora, uživatele objektu, veřejnou správu, kulturní instituce, architekty a projektanty realizující opravu a širokou veřejnost. Každá ze stran má svůj zájem, který se názorově nemusí shodovat s ostatními (tlaky finanční, kulturní, regulační).

Pro finální rozhodnutí o nové funkci objektu jsou tyto skupiny důležité, jelikož mohou výslednou podobu projektu zcela ovlivnit. V kroku číslo dvě je hodnocen objekt po technické stránce – statika, konstrukce, materiálové zastoupení, hodnocení historické kulturní hodnoty, sociální zařízení, vybavení pro komfort užívání (topení, voda). Třetím krokem je plán nutných oprav, které budovu zajistí. V předposledním kroku je definován potenciál nového využití po stránce ekonomické, sociální a environmentální. Stěžejní je určení, ve kterém směru má objekt nejlepší budoucí uplatnění. V tomto bodě by mělo být ošetřeno kritérium k uchování kulturní hodnoty objektu.

⁴⁹ McLOUGHLIN, Jim – KAMINSKI, Jamie – SODAGAR, Babak: *Perspectives on Impact, Technology and Strategic Management*. Budapest, ARCHAEOLINGUA 2007, s. 134; GREFFE, Xavier: Is heritage an asset or a liability? In: *Journal of Cultural Heritage*, č. 5 (2004), s. 301–309.

Model adaptivního opětovného užití dle Misirlisoja a Günca⁵⁰

V posledním kroku dochází k finálnímu rozhodnutí o budoucím naložení s objektem. To závisí na osobách s rozhodovacími pravomocemi (ty je nutné určit již při identifikaci zúčastněných stran), aktéry v procesu změny funkce, zasazení objektu do lokality. Vedle zainteresovaných stran a finálního rozhodnutí o nové funkci objektu je nutné ještě promýšlet skutečnost, že pokud je iniciován soukromý podnikatel, konverze je silně směřována k ekonomické udržitelnosti a funkční využití inklinuje k restauracím nebo hotelům, které zajišťují dostatečný příjem na pokrytí nákladů objektu. Nová funkce, která pokrývá sociální potřebu komunity, neposkytuje ve většině případů dostatečný příjem pro pokrytí nákladů na rekonstrukci a údržbu objektu. Funkční změna k rozvoji sociálního hlediska je nejčastěji financována veřejnou správou.⁵¹

Důležitou zainteresovanou stranou během rozhodování o změně funkčního využití objektů jsou místní obyvatelé. Ti propojí památku s lokálními tradicemi a jejich osobním vnímáním, které funkční změnu vhodněji zasadí do lokálního jednotného celku.⁵² Jsou-li místní aktéři silní, mohou svým úsilím překonat finanční nesnáze a realizovat vytyčené aktivity a činnosti podporující kulturu.⁵³ V některých případech místní nejsou ochotni participovat na obnově kulturního dědictví, čímž upozorní na rizika projektu. Příkladem toho je oblast polského vojvodství Dolní Slezsko. Značná část památek je pozůstatek německého osídlení a místními obyvateli jsou na základě historických událostí 20. století vnímány spíše negativně.⁵⁴ Toto vnímání a nezapojení místních obyvatel do obnovy památek může mít za následek ztrátu potenciálních zisků z ekonomických aktivit do regionálního rozpočtu.

⁵⁰ MISIRLISOY, Damla – GÜNÇE, Kağan: Adaptive reuse strategies for heritage buildings: A holistic approach. In: *Sustainable Cities and Society*, č. 26 (2016), s. 91–98.

⁵¹ YILDIRIM, Mücahit – TURAN, Gizem: Sustainable development in historic areas: Adaptive re-use challenges in traditional houses in Sanliurfa, Turkey. In: *Habitat International*, č. 36 (2012), s. 493–503.

⁵² DI PIETRO, Laura – MUGION, Roberta. – RENZI, Maria: Cultural technology district: A model for local and regional development. *Current Issues in Tourism* XVII, č. 7 (2014), 640–656.

⁵³ PATOČKA, Jiří – HEŘMANOVÁ, Eva: Lokální a regionální kultura v České republice: Kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví. Praha, ASPI 2008, s. 200.

⁵⁴ MURZYN-KUPISZ, Monika: The socio-economic impact of built heritage projects conducted by private investors. In: *Journal of Cultural Heritage* XIV, č. 2 (2013), s. 156–162.

Příklady změny funkčního využití hmotného kulturního dědictví

Ve světě je možné nalézt příklady změněné funkce. Za zmínku stojí kostel sv. Máří Magdalény ve Frankfurtu, jenž byl po vybombardování ve 2. světové válce transformován do knihovny, jelikož místní již kapacitně nestačila. Do knihovny byla transformována také mešita v turecké Burse.⁵⁵ Sefardská synagoga v Amsterdamu byla přeměněna na muzeum.

O zkušenosti nového funkčního využití pojednává Vera Varsa-Szekeres, která popisuje ztrátu původní funkce u maďarských synagog po 2. světové válce. Budovy byly využívány jako JZD, či kompletně vnitřně přestavěny na garáže, posilovny. Kulturní hodnota se ztrácela. Od roku 2000 bylo vybráno ministerským programem několik budov, které byly zpětně opraveny a získaly patřičné funkční využití respektující kulturní hodnotu (muzeum, památník).⁵⁶

V České republice jsou se změnou funkčnosti spojovány zejména technické industriální památky. Mezi úspěšné konverze je možné zařadit areál Dolních Vítkovic, či budovy číslo 14 a 15 továrního Baťova komplexu (projekt 14|15 BAŤŮV INSTITUT). Na druhou stranu i při nejlepším úmyslu konverze objektu s cílem udržitelnosti se může stát, že jeho kulturní hodnota památky bude ztracena. Konverze se mohou týkat i církevního kulturního dědictví, konkrétně farních objektů. Fara v Horním Maršově byla oživena ekologickým centrem s prostory pro konání kulturních akcí včetně ubytovacích možností. Fara v Ludgeřovicích byla v rámci rekonstrukce dostavěna moderní přístavbou a v současné době objekt slouží jako domov pro seniory. Fara v Kostelní Myslové byla vnitřně uzpůsobena do několika bytů, které slouží lidem, kteří se ocitli v těžké životní situaci.

Závěr

Má smysl finančně podporovat kulturu? Diskuse o finanční návratnosti kultury se vedou již od 80. letech 20. století, a to konkrétně ve Velké Británii, která v tomto období významně investovala z veřejných zdrojů do kulturního sektoru. Pro politické strategie následujících let se klíčovou stala znalost návratnosti investic, tj. ekonomických dopadů. Průlomová studie *The Economic Importance of the Arts in Britain* z roku 1988 prokázala návratnost investic veřejných zdrojů. Na základě této poptávky vznikly metody pro měřitelnost dopadů kultury

⁵⁵ MINE, Tanac, Zeren: Adaptive re-use of monuments “restoring religious buildings with different uses”. In: *Journal of Cultural Heritage*, č. 14 (2013), s. 14–19.

⁵⁶ VARSA-SZEKERES, Vera: Changed Functions. Changed Places: Some Aspects of the Impact of History on the Destiny of Monuments in Hungary in the 20th century. In: *16th ICOMOS General Assembly and International Symposium: Finding the spirit of place – between the tangible and the intangible*. Quebec, Canada 2008.

po stránce ekonomické, tak následně i sociální. Diskutována byla problematika kvantifikace dopadů, zejména objektivní převod kulturní hodnoty do jazyka kvantitativních dat. Pro potřeby ekonomických dopadů došlo k základnímu rozdělení trhů na reálný a hypotetický, od kterých se odvinuly jednotlivé konkrétní metody výpočtu. Také v České republice se na základě vytvořené certifikované metodiky od Terezy Raabové ukázalo, že investice do kulturního sektoru jsou návratné. Příklad Pražského Quadriennale prokázal, že jedna investovaná koruna vygenerovala šest korun zpět do ekonomiky.⁵⁷ Daná metodika je aplikovatelná pro kulturní akce i pro organizace samotné, a to tak, že pro kalkulaci ekonomických dopadů jsou pro širokou veřejnost v online nástroji předpřipravené multiplikátory, které uživatelům vypočítají přímé i nepřímé ekonomické dopady.

V České republice je na 44 tisíc chráněných památek, které se nachází zejména na lokální úrovni. Ve většině případů ztratily svou původní funkci, pro kterou byly postaveny, a zároveň nejsou vhodné pro zapojení do turistického ruchu. Jak tyto památky zachovat společně s jejich kulturními hodnotami a současně zajistit jejich udržitelnost? Řešením se nabízí změna jejich funkčního využití, která je ovlivněna vnějšími a vnitřními proměnnými. Pro řízení vnitřních proměnných (fyzický stav objektu, způsob a provedení oprav objektu apod.), které působí na vlastníka objektu, byl vytvořen adaptivní procesní model. Pomocí tohoto modelu mají majitelé objektu příležitost řídit vnitřní proměnné během funkční změny objektu. Do rozhodnutí o funkční změně památek je důležité zahrnout také vnější proměnné, jejichž podrobný rozbor již nebyl obsahem příspěvku. Mezi klíčové vnější faktory se řadí umístění památky v prostoru a působení zainteresovaných stran na památku. Zejména místní obyvatelé mohou mít při výběru nového funkčního využití a následném oživení památky zásadní slovo. Porozuměním místním aktérům, jejich vztahu a přístupu k památce a jejímu okolí se zabývá sociální a regionální geografie.⁵⁸

Závěrem lze konstatovat, že funkční změna památek pomáhá zachovat historické hodnoty z dob minulých a zároveň podporuje jejich udržitelnost dalším generacím. Současná

⁵⁷ Metodika byla testována na Asociaci hudebních festivalů České republiky, Pražském Quadriennale, RunCzech, Evropském hlavním městě kultury Plzeň 2015 apod. Economic impact – reference. [online] [2019-04-23]. <https://economicimpact.eu/cz/reference/>.

⁵⁸ Mezi hlavní zahraniční a tuzemské autory zabývající se kulturním dědictvím v kontextu sociální a regionální geografie lze zařadit: PAASI, Anssi: Place and Region: Regional Works and Words. In: *Progress in Human Geography* 26, č. 6 (2002), s. 802–811; Týž: The institutionalization of regions: A theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. In: *Fennia*, č. 164 (1986), s. 105–146; CHROMÝ, Pavel – MARADA, Miroslav: Geografie na cestách poznání. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje 2003, s. 163–178; ŠIFTA, Miroslav – CHROMÝ, Pavel: Symboly a identita regionu: Analýza vnímání přírodních symbolů oblastí s intenzivně přeměněnou krajinou v Česku. In: *Geografický časopis* 66, č. 4 (2014), s. 401–415.

Udržitelnost hmotného kulturního dědictví z perspektivy ekonomických a sociálních dopadů společnost může získat z jejich uchování nejen ekonomický profit v podobě finančního zisku, ale také sociální benefit vyjádřený posílením kulturního a sociálního kapitálu.

Kostel Nejsvětější Trojice, Klášter, 2013.⁵⁹

Seznam použitých zdrojů

- BELFIORE, Eleonora – BENNETT, Oliver: Rethinking The Social Impacts Of The Arts. In: *Journal International Journal of Cultural Policy*, č. 13 (2007), s. 135–151.
- BOURDIEU, Pierre: The Forms of Capital. In: RICHARSON, John (ed.): *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York, Greenwood Press 1986, s. 241–258.
- BULLEN, Peter – LOVE, Peter: Adaptive reuse of heritage buildings. In: *Structural Survey*, č. 29 (2011), s. 411–421.
- DEI SAZ-SALAZAR, Salvador – MONTAGUD-MARQUES, Juan: Valuing cultural heritage. In: *Journal of Cultural Heritage*, č. 6 (2005), s. 69–77.
- DI PIETRO, Laura – MUGION, Renzi – RENZI, Francesca: Cultural technology district: A model for local and regional development. In: *Current Issues in Tourism*, č. 17 (2014), s. 640–656.
- DI PIETRO, Laura – MUGION, Roberta – RENZI, Maria: Cultural technology district: A model for local and regional development. In: *Current Issues in Tourism XVII*, č. 7 (2014), s. 640–656.
- GREFFE, Xavier: Is heritage an asset or a liability? In: *Journal of Cultural Heritage*, č. 5 (2004), s. 301–309.
- GUZMÁN, Paloma – RODERS, Pereira Ana – COLENBRANDER, Bernard: Measuring links between cultural heritage management and sustainable urban development: An overview of global monitoring tools. In: *Cities*, č. 60 (2017), s. 192–201.
- CHROMÝ, Pavel. Formování regionální identity: Nezbytná součást geografických výzkumů. In: JANČÁK, Vít – CHROMÝ, Pavel – MARADA, Miroslav: *Geografie na cestách poznání*. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje 2003, s. 163–178.
- JANSSEN, Joks: Modernising Dutch Heritage Conservation. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*. In: *Journal of Economic*, č. 105 (2014), s. 622–629.
- KEA: *The Economy of Culture in Europe*. Brussels, EUROPEAN AFFAIRS 2006.

⁵⁹ Zdroj: Soukromý archiv autorky.

- KHOVANOVÁ-RUBICONDO, Kseniya: Impact of European Cultural Routes on SMEs' innovation and competitiveness. In: *Progress in Cultural Heritage Preservation – EUROMED*, č. 1 (2012), s. 83–88.
- KRÁTKÝ, Jiří: *Průvodce analýzou společenské návratnosti investice*. Praha, The SROI Network 2012.
- MATARASSO, François: *Use or Ornament?: The social impact of participation in the arts*. Bournes Green, Comedia 1997.
- McLOUGHLIN, Jim – KAMINSKI, Jamie – SODAGAR, Babak: *Perspectives on Impact, Technology and Strategic Management*. Budapest, ARCHAEOLOGIA 2007.
- MERLI, Paola: Evaluating the social impact of participation in arts activities: A critical review of François Matarasso's Use or Ornament? In: *International Journal of Cultural Policy*. Taylor & Francis, č. 8 (2002), s. 107–118.
- MERTENS, Simon – XHAUFLAIR, Valter – MARÉE, Marian: *Questioning the social return on investment (SROI)*. Brussels, SOCENT Publ. Interuniv 2015.
- MINE, Tanac, Zeren: Adaptive re-use of monuments “restoring religious buildings with different uses”. In: *Journal of Cultural Heritage*, č. 14 (2013), s. 14–19.
- MISIRLISOY, Damla – GÜNÇE, Kağan: Adaptive reuse strategies for heritage buildings: A holistic approach. In: *Sustainable Cities and Society*, č. 26 (2016), s. 91–98.
- MURZYN-KUPISZ, Monika: The socio-economic impact of built heritage projects conducted by private investors. In: *Journal of Cultural Heritage XIV*, č. 2 (2013), s. 156–162.
- MURZYN-KUPISZ, Monika: The socio-economic impact of built heritage projects conducted by private investors. In: *Journal of Cultural Heritage*, č. 14 (2012), č. 156–162.
- NEKOLNÝ, Bohumil a kol.: *Paradigmata moderní kulturní politiky*. Praha, Institut umění – Divadelní ústav 2014.
- O'BRIEN, Dave: *Kulturní politika: Management, hodnoty a modernita v kreativních průmyslech*. Praha, Institut umění – Divadelní ústav 2015.
- OECD: *Culture and Local Development*, Paříž, OECD Publications 2005.
- PAASI, Anssi: Place and Region: Regional Works and Words. In: *Progress in Human Geography 26*, č. 6 (2002), s. 802–811.
- PAASI, Anssi: The institutionalization of regions: A theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. In: *Fennia*, č. 164 (1986), s. 105–146.
- PATOČKA, Jiří – HEŘMANOVÁ, Eva: *Lokální a regionální kultura v České republice: Kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Praha, ASPI 2008.
- RAABOVÁ, Tereza: *Analýza ekonomického dopadu Pražského Quadriennale 2011*. Brno, Economic impact 2011.
- RAABOVÁ, Tereza: *Jak spočítat ekonomické dopady a získat více peněz pro váš projekt*. Praha, Institut umění 2014.
- RAABOVÁ, Tereza: *Metodika výpočtu ekonomických dopadů kulturní organizace*. Praha, Institut umění – Divadelní ústav 2013.
- REEVES, Michelle: *Measuring the economic and social impact of the arts: a review*. London, Arts Council of England 2002.
- ŠIFTA, Miroslav – CHROMÝ, Pavel: Symboly a identita regionu: Analýza vnímání přírodních symbolů oblastí s intenzivně přeměněnou krajinou v Česku. In: *Geografický časopis 66*, č. 4 (2014), s. 401–415.
- VARSA-SZEKERES, Vera: Changed Functions. Changed Places: Some Aspects of the Impact of History on the Destiny of Monuments in Hungary in the 20th century. In: *16th ICOMOS General Assembly and International Symposium: Finding the spirit of place – between the tangible and the intangible*. Quebec, Canada 2008.
- Výsledky účtu kultury ČR za rok 2015*. Praha, Národní informační a poradenské středisko pro kulturu 2017.

WCED: *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Oxford, Oxford University Press 1987.

YILDIRIM, Mücahit – TURAN, Gizem: Sustainable development in historic areas: Adaptive re-use challenges in traditional houses in Sanliurfa, Turkey. In: *Habitat International*, č. 36 (2012), s. 493–503.

YILDIRIM, Mücahit: Assessment of the decision-making process for re-use of a historical asset: The example of Diyarbakir Hasan Pasha Khan, Turkey. In: *Journal of Cultural Heritage*, č. 13 (2012), s. 379–388.

Internetové zdroje

Artlexikon – kreativní průmysly. [online] [2019-04-27].

[Http://www.artslexikon.cz/index.php?title=Pr%C5%AFmysl_kreativn%C3%AD](http://www.artslexikon.cz/index.php?title=Pr%C5%AFmysl_kreativn%C3%AD).

Artlexikon – kulturní dědictví. [online] [2019-04-29].

[Http://www.artslexikon.cz/index.php?title=D%C4%9Bdictv%C3%AD_kulturn%C3%AD](http://www.artslexikon.cz/index.php?title=D%C4%9Bdictv%C3%AD_kulturn%C3%AD).

Economic impact – reference. [online] [2019-04-23]. <https://economicimpact.eu/cz/reference/>.

Ministerstvo kultury ČR – Státní kulturní politika na léta 2015-2020 (s výhledem do roku 2025).

[online] [2019-04-21]. <https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>.

Národní památkový ústav – Památkový katalog. [online] [2019-04-01].

[Http://pamatkovykatalog.cz/](http://pamatkovykatalog.cz/).

Piána na ulici – kulturní jádra. [online] [2019-04-01]. [Http://www.piananaulici.cz/kulturni-jadra](http://www.piananaulici.cz/kulturni-jadra).

Výstavu Krištofa Kintery v Rudolfinu vidělo přes 120 tisíc lidí. In: *Hospodářské noviny* [online] [2019-04-21]. <https://art.ihned.cz/umeni/c1-65972900-kristof-kintera-galerie-rudolfinum-nervous-trees>.

Zažít město jinak. [online] [2019-04-04]. <https://zazitmestojinak.cz/>.